

tendenca kapitalizma, ki je neposredni gospodar večine zemlje, in pa tendenca ljudstva v borbi proti kapitalizmu za zemljo. Na razvalini fevdalne odvisnosti je zrasla kapitalistična. Toda težnja po zemlji je vitalna in sveža, kakor je bila ob koncu vojne. Vnanji simptomi ljudskih gibanj, ki so svetovni pa tudi slovenski pojav, so radikaliziranje množic v neposredni borbi za vsakodnevne potrebe, za kruh in delo.

*

Ako hočemo posestne razmere na naši vasi spoznati v njihovi resničnosti, nujnosti in podrobnosti v tem času, nam ne sme biti osnovni vidik celotno narodno gospodarstvo, nego moramo raziskovati posestne razmere z vidika delovnega človeka, torej po smernicah, da bomo lahko jasno odgovorili na osnovna vprašanja: Koliko zemlje imajo v lasti izključno v poljedelstvu zaposleni ljudje; koliko kultur, katere kulture in kolikšen del celotne površine posameznih kultur imajo? Kako je ta zemlja razdeljena po velikostnih skupinah, katere kulture prevladujejo v posameznih skupinah? Koliko in katere kulture so last veleposestev? Koliko in katere kulture so last izven poljedelstva zaposlenih ljudi in so dohodki iz poljedelstva le vzporednega značaja.

Slovenci imamo že nekaj analiz te vrste, predvsem so nekateri vzgojitelji, ki v pedagoški praksi nujno zadenejo na gospodarsko socialne probleme vasi, podali v študijah posestno stanje kakor ostali kompleks problemov:

Doberšek K.: Vpliv socialnih in gospodarskih razmer na razvoj otroka na Prevaljah; Jurančič J.: Iz šole za narod — obe izšle pri Slovenski šolski matici; dr. Žgeč: Haloze (Sodobnost); le deloma objavljeni spisi te vrste V. Möderndorferja i. dr.

Jože Kerenčič.

TOLSTOJEVA OBLETNICA V RUSIJI

P R E V E D L A V. Š.

Jubilej L. N. Tolstoja je vzbudil v Sovjetski Zvezi najmočnejši odziv. Revije in časopisi so prinesli o njem vrsto člankov, še sedaj objavljajo odlomke iz njegovih še neobjavljenih spisov; pripravlja se zbornik, posvečen Tolstoju in njegovemu delu. Številne so izdaje njegovih spisov tako za otroke kakor za širšo javnost. V Jasno Poljano prirejajo izlete (sedaj je to nekakšen državni muzej, ki je posvečen Tolstoju in čigar ozemlje obsega več ko 200 ha); med drugimi se je vršil v Jasni Poljani tudi spominski večer, ki ga je priredilo društvo pisateljev iz Moskve.

Med vsem, kar je bilo objavljenega o Tolstoju, so nedvomno najboljše vrstice, ki dajejo izčrpno sociološko oceno Tolstojevih del.

„Tolstoj stoji na stališču patriarhalnega, naivnega kmeta. Tolstoj prenaša njegovo psihologijo v svojo kritiko, v svoj nauk. Tolstoj odraža kmetovo čustvovanje tako verno, da sprejema v svoj nauk njegovo naivnost, njegovo odtujenost nasproti politiki, njegovo mistiko, njegovo željo, da bi zapustil posvetno življenje, pasivizem njegovega nazora ‚ne upirati se zlu‘, njegovo nemočno obsodbo kapitalizma in ‚oblasti denarja‘. Protest milijonov kmetov in njihov obup tvorita glavno vsebino Tolstojevega nauka.“

Tako je torej Tolstojev protest hkrati protest ruskega kmeta. Reforma leta 1861., ki je odpravila tlačanstvo, je pustila kmetu le toliko zemlje, da mu je je stalno nedo-

stajalo. Če je kmet ostal na vasi, je bil odvisen od graščaka, če se je pa izselil v mesto, je padel v oblast tovarnarja. Aristokrat Tolstoj je pretrgal stike s svojo okolico. Postave plemičev, ki jih oblikuje Tolstoj, niso zgolj odraz, temveč tudi kritika, razkrinkanje in ocena sistema, ki jih je ustvaril. Njegov odnos do meščanstva temelji na aristokratskem zaničevanju in kmečkem nezaupanju. Delavec je zanj simbol mesta, torej zla. Niti meščanstva niti delavcev Tolstoj ni poznal in jih ni opisoval.

Tolstojevo umetniško-zanikujoče delo ni dalo ničesar pozitivnega. Odražal je razpoloženje tistih kmetov, ki so jokali, molili in pošiljali delegacije prosilcev („hodateli“), ni pa odražal razpoloženja tiste manjšine, ki se je leta 1905. dvignila zoper graščake. Tolstojev nauk „ne upirati se zlu“, nauk o pasivnosti je tuj sodobnemu kmetu-kolhozniku, toda njegova umetniška dediščina bo vedno ostala ponos proletarske države; razkrinkavanje sodstva („Vstajenje“), cerkvenega kulta (v istem delu), carske armade („Po plesu“), administracije („Ana Karenina“), osvojevalne politike („Hadži Murat“) — to razkrinkavanje je glavni pomen Tolstojeve umetnosti, kakor ga razumevajo v Sovjetski Rusiji.

Iz Tolstojevih dramatskih del — „Plodovi prosvete“ in „Moč teme“ — zveni elementaren protest kmetov proti bedi, nemoči, oblasti denarja, iz „Živega mrtveca“ pa obsodba države, meščanske družine in zakona. Njih vprizoritve na sovjetskih odrih se močno razlikujejo od predrevolucijskih. Tako na primer režiser „Gledališča mladih gledalcev“ v Leningradu ob vprizoritvi dela „Plodovi prosvete“ ni prikazal treh kmečkih odposlancev v komični obliki, kakor so to delali poprej, temveč je znal poudariti njihovo ganljivo prisrčnost, ne da bi bil izpremenil eno samo vrstico teksta.

Tolstoja so v Rusiji zmeraj mnogo brali, toda sedaj ga berejo novi, ki ga dojemajo docela drugače.

N. Bahtin.

NENAPISANA TOLSTOJEVA NOVELA

Kdaj je to bilo, se ne spominjam natanko. Mislim, da je bilo pozimi leta 1900. ali 1901., ker je Tolstoj takrat govoril o Ibsenovi drami „Ko se mi mrtvi prebujamo“ kot literarni novosti. Tedaj sem srečal mladega H. N. Abrikosova, ki je bil s Tolstojem v prijateljskih odnosih. Govorila sva o Tolstojem in Abrikosov mi je povedal, da ima Lev Nikolajevič zadnji čas novega, zelo originalnega častilca, namreč nekega uradnika iz duhovnega konsistorija (škofijskega ordinariata). Ta uradnik obiskuje baje Tolstoja skrivaj in mu prinaša kopije tajnih aktov iz konsistorja. Nekateri teh aktov so zbudili v Tolstojem veliko zanimanje...

Kmalu po tem razgovoru sem nekega sobotnega večera obiskal Leva Nikolajeviča. Po čaju se je družba zbrala v kotu pri klavirju in razvil se je živahen pogovor... Lev Nikolajevič, ki se je postopoma razvnel, je govoril:

„To je grozno! Čemu neki se je spomnil ta starec spisati tako neumnost?“

„To je o novi Ibsenovi drami“, mi je pošepetal neki gost.

Lev Nikolajevič je na kratko povedal vsebino drame, ki je bila po njegovem pripovedovanju res pravi nesmisel. Poslušalci so se smejali, Lev Nikolajevič pa je nadaljeval:

„Čemu se je neki tako pameten starec lotil tako nenaravne teme? Kakor da mu resnično življenje ne nudi dovolj najglobljih, najzanimivejših sujetov! Vzemimo na